

A csehszlovákiai magyar irodalom visszhangja a két világháború közti magyarországi szocialista sajtóban

Abból az érdeklődésből, melyet a két világháború közötti magyarországi sajtó tanúsított a csehszlovákiai magyar irodalom iránt, a szocialista sajtó is számottevő részt vállalt. Ilyen jellegű recenziók, kritikák nemcsak a legális Szociáldemokrata Párt stabilabb sajtójában (*Népszava*, *Szocializmus*) és Kassák Lajos *Munkájában* jelentek meg, hanem az illegális Kommunista Párt hányatott sorsú és rövid életű lapjaiban, a *100%*-ban és a *Gondolatban* is.

A két kommunista folyóiratba a csehszlovákiai magyar írók közül elsősorban Fábry Zoltán publikált. A *100%*-ban 5 írása jelent meg, köztük két olyan kritikai tanulmány, melyeket Csehszlovákiában is közölt.¹ További három írása közül igen érdekes a *Diego Rivera* című képzőművészeti portré², melyben a kiváló mexikói festő munkásságát „igazi proletárművészetnek” minősíti, és azt írja róla, hogy „ebben a pillanatban hatásában, pozitív eredményében több, mint Cézanne, Picasso, Henri Rousseau”. A *Gondolatban* Fábry *A semlegesség dicsérete* címen írt szigorú kritikát Stefan Zweig *Erazmus* című könyvéről;³ ez a folyóirat még Forbáth Imrétől, Jócsik Lajostól és Morvay Gyulától hozott egy-egy írást.⁴ Ami a szociáldemokrata sajtót: a *Népszavát* és a *Szocializmust* illeti, ott Andreánszky István, Berkó Sándor, Palotai Boris és Bodnár István publikáltak. Kassák *Munkájában* viszont Szalatnai Rezsőnek jelentek meg cikkei.

Az említett közlemények közül azok, amelyekben Fábry, Szalatnai, Berkó, Andreánszky, Palotai és Bodnár a csehszlovákiai magyar irodalommal foglalkoztak, itt különösebben nem érdekelnek bennünket, mert a szerzők nagyrészt a csehszlovákiai magyar sajtóban is közölték őket, és ezek az írások egyébként sem tekinthetők közvetlen magyarországi visszhangnak.

Az irodalmunkról kialakított közvetlen magyarországi hangot, véleményt a két kommunista folyóiratban négy recenzió képviseli. Ezek közül az a legjelentősebb, melyet Gereblyés László (Vidéky László álnéven) Fábry *Korparancsáról* írt (*Gondolat*, 1935. 2. sz.). Nem elemző kritika, hanem olyan értő és

¹ *Szlovenszkói magyar irodalom*. = *100%* 1928. 10. sz. — *Menekülő líra*. = *100%* 1929. 9–10. sz.

² *100%* 1929. 5. sz.

³ Fábrynak ez az írása Bíró Zoltán álnéven jelent meg a *Gondolat* 1935. évi 3. számában. Megtalálható a *Fegyver s vitéz ellen* című könyvben is. A *Gondolat*ról készült repertóriumban (PÁLMAI Magda: *Gondolat 1935—1937 repertórium*. Petőfi Irodalmi Múzeum kiadása, Budapest, 1976.) az álnév nincs feloldva.

⁴ FORBÁTH Imre: *Tavaszi*. (Vers). = *Gondolat* 1936/3. — JÓCSIK Lajos: *A cseh imperializmus és Szlovenszkó*. = *Gondolat* 1935/3. — MORVAY Gyula: *Földosztás* (novella). = *Gondolat* 1937/2.

azonosuló méltatás, melyet egy szolidáris kommunista író fogalmazott meg. Gereblyés találó jellemzését ad Fábry addigi világnézeti fejlődéséről, és észreveszi azt is, hogy Fábry összetett írói alkatában a publicistának, annál pedig az antifasiszta elkötelezettségnek van domináns szerepe.

A további három recenzió szerzői is ismert magyarországi írók: Gergely Sándor, Lesznai Anna és Darvas József. Gergely a *100%* 1928. évi 3. számában rappista módra elfogult kritikát mond Jarnó József *Börtön* című regényéről,⁵ Lesznai pedig a *Gondolatban* (1936. 3. sz.) Szenes Piroska rutinos regényét, az *Egyszer élünk*et fenntartás nélküli elismerésben részesíti. Az objektívebb kritikai magatartás Darvasnál tapasztalható, aki Szabó Béla prózai zsengéjével, az *Ezra elindul* című regénnyel foglalkozik (*Gondolat* 1936. 9–10. sz.). Darvas kiemeli a regény érdekes és ígéretes tematikáját, az író rokonszenves világnézeti útkeresését, de a művet — a realista esztétika mércéjével mérve — félresikerültnek minősíti.

„A regény szakadozott felépítésű — írja. — Ezra életének kiragadott szakaszait nem köti össze regényszerkezeti fejlődés, elmosódó, valószínűtlen. De nemcsak az emberábrázolási eszközei hiányosak, hanem a környezetrajz sem haladja túl egy közepes és felületes riport banalitásait. Legfőbb organikus hibája azonban az írói szándék bizonytalansága. Írói szándékon természetesen nem mechanikusan végigerőszakolt tételillusztrációt értünk, hanem a valóságelmek között való olyan válogatni tudást és ezeknek a valóságelmeknek olyan szervezeti egységbe való építését, hogy a mű egésze aztán az író élményét mint társadalmi élményt sugározza ki . . . Papirosízú, valószínűtlennek ható a regény. Az életet sablonos, ezerszer leírt és elmondott mondatok, bágyadt illusztrációként ható szónoklatok helyettesítik . . . Őszintébb, élményszerű és üdítő lapokat csak az elején találunk, ahol Ezra családjáról ír.”

A most tárgyalt négy csehszlovákiai magyar irodalmi vonatkozású recenzió alapján természetesen nem lehet hitelesen lemérni a két kommunista folyóirat kritikai anyagának színvonalát; már csak azért sem, mert náluk is eleve bizonyos jóindulat érződött a kisebbségi magyar irodalom iránt. A népfrontos szellemiségű *Gondolatot* mindenesetre objektívebb, türelmesebb és az esztétikai szempontokat hangsúlyosabban érvényesítő kritikai szemlélet jellemzi, mint a *100%*-ot.

A szociáldemokrata sajtóban (*Népszava, Szocializmus*) tapasztalható visszhangról mindenekelőtt azt kell megállapítani, hogy sokkal folyamatosabb, tartósabb, és ennél fogva mennyiségileg gazdagabb volt, mint a kommunista lapoké. A rendelkezésünkre álló bibliográfiai kimutatások szerint 1939 előtt a *Népszavában* kb. 35, a *Szocializmusban* pedig kb. 15 cikk jelent meg a csehszlovákiai magyar irodalomról. A nagyobb érdeklődés azzal magyarázható, hogy amíg a szociáldemokrata lapok a két világháború közti időben — kisebb megszakításoktól eltekintve — tartósan egzisztáltak, addig a két kommunista folyóirat csak egymástól távol eső rövid időszakokban jelent meg. Részben ebből a helyzetből adódott az is, hogy a szociáldemokrata lapok érdeklődése (főleg a *Népszaváé*) szélesebb volt, és olykor közismert jobboldali írókra is kiterjedt. Így írtak például az úri ellenzéki pártok egyik vezető politikusának, a Zerdahelyi írói nevet használó Szent-Ivány Józsefnek a könyvéről (Nyigri Imre: Zerdahelyi József: *Egy tőnek három fakadása*. *Népszava* 1936/136. sz.).

⁵ Gergely a *100%*-ban többek között Paál Ferenc Bécsben megjelent két regényét (*Hamu alatt, A menekülő pénz*) is recenzálta. Paál októbrista emigráns volt, és a húszas évek végétől Csehszlovákiában élt. Először *A Reggelnek*, majd a *Prágai Magyar Hírlapnak* volt a cikkírója. Nevét a *Sarló* és az aktivisták vitájában írt cikkei tették ismertté.

A *Népszavában* és a *Szocializmusban* publikált recenziók többnyire igen röviddek, és ebből adódóan deklaratívak és szentenciózusak. Érdekes, hogy az egymással szorosan együttműködő két orgánumban az azonos könyvről közölt cikkek — például a Neubauer Pál *Mi közöm hozzá?* című regényéről írottak⁶ — akkor is meglepően hasonlóan egymásra (egyező kifejezések, fordulatok, sőt mondatok csengenek össze), ha más szerzők írták őket. Az olvasónak az a benyomása, hogy egy emberről van szó, aki azonban álnevet is használ, vagy esetleg két álnéven szerepel.

Az is megfigyelhető, hogy a szociáldemokrata lapok kritikai mércéjében az esztétikán kívüli szempontok túl gyakran — és nemegyszer feltűnően — kerültek előtérbe. Példaként azt a recenzált könyvet: az *Ezra elindul* című regényt hozzuk fel, amellyel — mint már láttuk — a *Gondolatban* is foglalkoztak. De amíg az ottani tárgyilagos recenzens, Darvas József, a regény művészi, szerkezeti-nyelvi fogyatékoságait kimutatta,⁷ addig a *Népszava* kritikusa, Nyigri Imre, a valóban gyenge színvonalú könyvről az érett műveket megillető elismeréssel írt (Nyigri Imre: *Főlszabadulás*. *Népszava*, 1936/197. sz.):

„Szabó Béla folyamatos stílussal, szerkezeti és leíró erővel rendelkezik, a lélek arcát rajzoló furcsaságokat láttat meg, és életregénye tanulságos, komoly, értékes munka.”

Hasonlóan elfogult, s szinte már remekművet sejtető kijelentések hangzanak el abban a recenzióban, amelyben Barabás Gyula Kaczér Illés *Ikonógó nem hal meg* című regényét méltatja.⁸ A Csehszlovákiában emigránsként tartózkodó Kaczér tapasztalt s jó tollú újságíró volt, és szépirodalmi munkákat rutinosan írt. Az objektív és elemző kritika azonban kimutatta, hogy eszmeileg haladó regényében sok a művészi felületesség és zsurnalizmus.⁹

A *Szocializmusban* található három olyan kritika is, amely a harmincas évek második felében összefoglaló képet és értékelést próbált nyújtani a csehszlovákiai magyar irodalom addigi fejlődéséről. Közülük kettő, melyet csehszlovákiai szerzők írtak, kevésbé érdekes: Andreánszky István cikke szűk értékelési bázisra (a Franklin által kiadott csehszlovákiai magyar könyvsorozatra) támaszkodik, Palotai Boris írásán pedig érzik, hogy az anyagát részben másodkézből (Szalatnai Rezső és Szvatkó Pál hasonló tárgyú cikkeiből) merítette.¹⁰ A magyarországi szerzőtől: Murányi-Kovács Endrétől származó harmadik kritika viszont a meglepetés (sőt meghökkentés) erejével hat.¹¹

Murányi a csehszlovákiai magyar irodalom fejlődésére az első szakasz végéről, 1938-ból tekint vissza. Értékelési alapul a Dallos István és Mártonvölgyi László által összeállított *Szlovenszkói magyar írók antológiáját*, illetve annak negyedik kötetét veszi. Ismeretes, hogy a négy kötetből álló antológia első és negyedik kötete tartalmazza a csehszlovákiai magyar írók eredeti alkotásait,¹²

⁶ ERNEST István: *Nagy kérdések válasz nélkül*. = *Szocializmus* 1936. 355. — sz. a: NEUBAUER Pál: *Mi közöm hozzá?* = *Népszava* 1936. 202. sz.

⁷ Darvasnak ez a recenziója a *Szocializmusban* is megjelent (1936. 400.)

⁸ *Szocializmus* 1937. 503.

⁹ Lásd Kardos László kritikáját *Nyugat* 1937. I. 300.

¹⁰ ANDREÁNSZKY István: *A szlovenszkói magyar irodalom*. = *Szocializmus* 1937. 40. — PALOTAI Boris: *Szlovenszkói magyar irodalom*. = *Szocializmus* 1938. 248.

¹¹ MURÁNYI-KOVÁCS Endre: *Szlovenszkói magyar írók*. = *Szocializmus* 1938. 207.

¹² A második kötet a Szlovákiából elszármazottak írásait hozta, a harmadik pedig a szlovák és a cseh irodalomból készített fordításokat. Az első kötet 1936-ban, a további három 1937-ben jelent meg.

s a negyedik kötet a teljesebb és tartalmasabb első kötet pótlásának, kiegészítésének benyomását kelti. Murányi-Kovács szemmel láthatólag csak ennek a „pótkötet”-nek az alapján alkotta meg a véleményét, pedig a pótkötetből — Tamás Mihály, Mécs László, Sáfáry László és Mihályi Ödön kivételével — hiányoznak a legjelentősebb írók: Győry, Forbáth, Vozári, Darkó, Szenes Piroska, Neubauer Pál.

Murányi-Kovácsnak a csehszlovákiai magyar irodalomról alkotott véleménye olyan lesújtó, hogy a szigorúbb magyarországi felméréi kritikák közül csak Illés Endre nagy vihart kiváltó bírálatával lehet összehasonlítani.¹³ Persze a kegyetlen szavakat használó Illés nem először írt a csehszlovákiai magyar irodalomról, és szóban forgó írásában is konkrét művek elemzéséből indult ki. Murányi-Kovács viszont nemcsak hogy nem elemez, de egyetlen nevet, művet sem említ meg. Azt azonban kétségtelenül meg lehet állapítani, hogy nézőpontját és mércéjét a recenzált kötet élén található három felméréi tanulmány: Szvatkó Pál, Krammer Jenő és Borsody István színvonalas és kritikus írásai¹⁴ alapján alakította ki. Azokat a konklúziókat, amelyekhez az említett tanulmányírók alapos tárgyismeret birtokában, hosszú elemzés után jutottak el, Murányi-Kovács felnagyítva és a konkrét összefüggésekből kiszakítva, kinyilatkoztatásszerűen adja elő.

Kritikájában a csehszlovákiai magyar irodalom nyelvi színvonalának általános fogyatékoságaiból indul ki, melyet főleg Krammer tanulmánya érint. Annak deklaratív kijelentése után, hogy a kisebbségi íróknál „megingott a magyar nyelvhasználat biztonsága”,¹⁵ észrevételeit a következőképpen folytatja: „Az emberi tartalom és a nyelv, mint a művészi kifejezés nyersanyaga — nem is szólva most még a művészi megformálásról — ekként mind a két generációnál, a háború előttinél s az elszakadás után felnővőnél egyként diszharmóniába került, s ha a magyar olvasóközönség s az irodalomkritika ma nem ismeri úgy a szlovenszkói magyar írókat, mint például az erdélyieket — ez a diszharmónia ennek egyik okozója. De nem ismerheti azért sem, mert a szlovenszkói írók nemcsak hogy az elmúlt két évtized alatt nem produkáltak kiemelkedő alkotást, de még számottevő írókat sem találunk közöttük. . . Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy ezek az írók: provinciális írók, a szónak rosszabb, inferiorabb, barbárabb értelmében is. . . Nem nyugatiság, Nyugat felé fordulás, kultúráltság¹⁶ az, ami feltűnő ezekben az írásokban, hanem a hiánya minden kezdeményezésnek. Herczeg Ferencről Kassáig s Ady verseitől a képesmagazin-novelláig majd minden értéket s majd minden selejtet, amit a magyar irodalom az utolsó

¹³ „Másfél évtized után valóban beszélhetünk már egy megemberesedett erdélyi irodalomról — írta Illés. — De itt, Szlovenszkón, nem tűnt fel egy név, nem lobbant fel egy mű, amely legalább kristályosodási pontja lehetne a holnapnak. Vers, regény, novella, el-elakadó folyóiratok, színdarab, tudományos mű: mind csak egymásra hulló könyv s füzet, egyik majdnem olyan, mint a másik, tizenöt év alatt elég jelentős halom már, s a mélyben néha mintha mozdulna is egyik-másik írás, valami furcsa étellel talán él is. Egészében azonban mégis holt tömeg ez a nagy halom.” (ILLÉS Endre: *Szlovenszkói magyarkönyvek*. = Nyugat 1933. I. 431.)

¹⁴ SZVATKÓ Pál: *Mit adott Szlovenszko az új magyar irodalomnak?* — BORSODY István: *Magyar olvasó Szlovenszkón*. — KRAMMER Jenő: *A szlovenszkói magyar irodalom lélektani szemszögből*.

¹⁵ Az idézett mondat Krammer tanulmányából van szó szerint átvéve.

¹⁶ Szvatkó és Krammer tanulmányában van szó arról — persze inkább korholó s felrázó értelel, — hogy a szlovákiai magyarok a legnyugatibb magyarok, s a szlovákiai táj ezer szállal köti a magyar szellemi világot Közép-Európa, s azon át Nyugat-Európa kultúrájához.

50 évben produkált, megtalálhatjuk ebben a kötetben, hatását, árnyékát, rezonanciáját.¹⁷ Csak a tanulmányok önismerő és önhibákat nem leplező hangja az, ami figyelmeztet arra, hogy talán több is van itt, mint a központi magyar irodalom vidéki vetülete.”

Murányi-Kovács csonka anyagra támaszkodó és részben mások tanulmányai-ból „megtermékenyülő” kritikáját kíméletlensége ellenére sem tartjuk elvetendőnek, hiszen állításai a két világháború közötti csehszlovákiai magyar irodalmi termés átlagára ráillenek. Joggal kifogásolhatjuk viszont az elemzés nélküli fölényes ítélkezést és a kiemelésnek, differenciálásnak teljes hiányát. Az is furcsának tűnik, hogy a rólunk valószínűleg először megszólaló kritikus könyörtelen véleményét olyan folyóirat hozza, amelyben addig csak az elnéző jóindulatot tapasztalhattuk. Illés Endre „hírhedt” írásának megvolt az előzménye is: a Nyugatban már korábban is több kemény kritika hangzott el erről az irodalomról.

Kassák Lajos *Munka* című folyóiratának — mely a szerkesztő „független szocialista” magatartása révén a két világháború közötti magyarországi szocialista sajtóban sajátos helyet foglal el — a csehszlovákiai magyar irodalommal jó kapcsolata volt. A folyóirat kapcsolatait elősegítették Kassáknak és feleségének: Simon Jolánnak személyes kapcsolatai, csehszlovákiai utazásaik, szavalókórus-sal való fellépéseik, a *Sarlóval* való élénk kontaktusok stb. Kassák *Munka*-körének tagja volt Csáder László, s a *Munkában* rajza jelent meg a fiatal Lőrincz Gyulának. A folyóirat a csehszlovákiai magyar írók közül Bányai Páltól, Berkó Sándortól, Sellyei Józseftől és Szalatinai Rezsőtől hozott közleményeket, s az 1932. évi *Munkás és Paraszt Naptár*ból átvette az ifjúmunkás Száraz József önéletrajzi írását.

Csehszlovákiai magyar könyvekről a *Munka* — Nádass József, Gró Lajos, Bánáti Oszkár, Kalmár György és Zelk Zoltán tollából — összesen hét recenziót közölt. Ezek közül az a legérdekesebb, melyet Zelk írt az emigráns Barta Lajosnak *A sötét ujj* című regényéről. A Pozsonyban, 1928-ban kiadott könyv — mely a századforduló parasztságának a kapitalizmus meggyorsult fejlődéséből adódó elproletarizálódását mutatja be — élénk kritikai visszhangot váltott ki, s többek között Illyés Gyula és Fábry Zoltán is nagy figyelemmel foglalkoztak vele.¹⁸ Fábry a könyvet szocialista regénynek minősítette, míg Zelk — egyébként elismerő recenziójában — ellenkező álláspontot vallott:

„Ha mégis szólnom kell regénye ellen, azt azért teszem, mert tudjuk, hogy szociális tendenciákat hangsúlyozó író, s ezt a regényét is szocialista munkának szánta. A Sötét ujj pedig nem szocialista regény! Barta alapvető tévedése, hogy végzetnek látja a kapitalizmus térhódítását, holott az határozott fejlődés egy agrártársadalommal szemben, s így közeledés a szocialista társadalomhoz.”¹⁹

Zelk ellenvetése Fábrynál is fölmerül, de ő úgy látja, hogy Barta regénye tematikailag csak a parasztság elproletarizálódásának „kezdeti stádiumára”, „a proletárrá degradálódás előestéjére” koncentrál, s a további fejleményeket és a fejlődési perspektívát nem érinti:

¹⁷ A kiemelés tőlem származik.

¹⁸ ILLYÉS Gyula: *A sötét ujj — Barta Lajos regénye.* = Nyugat 1928. II. 693. — FÁBRY Zoltán: *Szocialista magyar parasztregegy.* = Korunk 1928. október.

¹⁹ ZELK Zoltán: *Barta Lajos: A sötét ujj.* = Munka 1928. 2. sz.

„Barta Lajos megírja a szocialista magyar parasztrégényt; az első korszakot: a föld-parasztok proletárságba bukását, az ipari tőke és a világkapitalizmus betörését a magyar ugarba, a gyárkérmény, a földből hirtelen kinövő sötét ujj első figyelmzetését.”²⁰

A további recenziók közül figyelemre méltó Nádass Józsefé, amely Mihályi Ödön *Galambot várok* című verseskötetéről szól. Érezhetően baráti hangú, rövid írásában Nádass nosztalgikusan utal a költő első korszakára, melyet nem rezignáció, bukolikus visszahúzódás jellemzett, hanem erős és harcoss hang:

„Mihályi nem kezdő költő, vagy tizenkét évvel ezelőtt indult el a Mánál erős hanggal, komoly tehetséggel. Ma ez a hang lecsillapodott, csendes és belső lett. Egyszerű eszközökkel, emberi hangon beszél . . . De tisztaságát és őszinteségét olyasvalaminek köszönheti, ami egyúttal szűk körre szorítja s zárttá teszi: egyhúrja, témakörének korlátoltsága. Szűk kerületű, de nem sekély kút ez a költészet. Legerősebb versei a Bogdány-sorozatban levők, leggyöngébbek pedig a kesernyés szavúak, a cinikus ízűek, amiket mintha nem is az a Mihályi írt volna, aki a galambot várja. — A galambot pedig ne várjuk! Kevesebb passzivitást, kevesebb rezignációt!”²¹

Az a recenzió, melyet a *Munkába* Kalmár György írt (1932. 25. sz.), azért érdemli meg a figyelmünket, mert olyan könyvről: Fehér Ferenc *Éljen a háború* című antimilitarista regényéről esik benne szó, amelyet eddigi irodalomtörténeti feldolgozásaink meg sem említenek, s úgy látszik, annak idején Fábry sem írt róla.²² Fehér a csehszlovákiai magyar szociáldemokrata sajtó hangyaszorgalmú munkása volt, regényét is a pozsonyi Munkákadémia adta ki. A huszas évek elején a *Munkásújságba*, később pedig a *Csehszlovákiai Népszavába* írt (Kanóc András álneven is) elbeszéléseket, tárcákat, riportokat és cikkeket; a pozsonyi rádióban több hangjátékkal szerepelt. Az irodalomtörténeti evidenciánkból teljesen hiányzó Fehért a *Munka* recenzense autodidaktának nevezi, és a regényét igen pozitívan méltatja.

Bánáti Oszkár Szenes Erzsí verseskötetéről írt recenziója²³ a rövidségével tűnik fel, mindössze 3—4 sorból áll. Ehhez hasonló kurta reagálással sem a *Munkában*, sem a többi szocialista lapban nem találkozunk, de a recenziók nagy része azért meglehetősen rövid, átlagban fél és másfél flekk terjedelem között mozog.

Az anyagi és létbizonytalansággal küzdő magyarországi szocialista lapoknak általában szűk kapacitásuk volt, a folyóiratok szerény, vékonyka füzetként jelentek meg.²⁴ Ilyen körülmények között megbecsülendő az a figyelem, amelyben ez a sajtó a csehszlovákiai magyar irodalmat részesítette. Az érdeklődés — amint azt láttuk — a szocialista és polgári baloldali írókra koncentráldott, s a kritikai hang — különösen a szociáldemokrata lapoknál — túlságosan jóindulatú volt, s a formai kérdéseket alig érintette. Az az értékelési összkép, amely ezeknek a kritikáknak az alapján kialakítható, a valóságos helyzetet megszüpíti, az igénytelen művészi színvonalat retusálja.

²⁰ A kiemelés tőlem származik.

²¹ NÁDASS József: *Mihályi Ödön: Galambot várok.* = Munka 1929. 5. sz.

²² *A Kúria, kvaterka, kultúra és a Vigyázó szemmel* című tanulmánykötetekben — amelyekbe Fábry régi kritikái nagy részét felvette — Fehér könyvről nincs ismertetés.

²³ BÁNÁTI Oszkár: *Szenes Erzsí: Szerelmet és halált énekelek.* = Munka 1936. 47. sz.

²⁴ Például a *Munka* számainak terjedelme 30—35 oldal körül mozgott, de voltak 15 oldalas számok is.

LAJOS TURCZEL

L'écho de la littérature hongroise de Tchécoslovaquie dans la presse socialiste hongroise entre les deux guerres mondiales

L'étude s'occupe des écrits qui ont paru, entre les deux guerres mondiales, sur la littérature hongroise de Tchécoslovaquie, dans les journaux communistes et social-démocrates de notre pays. Le parti communiste illégal n'avait que deux revues de courte durée à cette époque: la revue 100% et la revue Gondolat (Pensée). Parmi les auteurs des comptes rendus publiés dans ses revues, on trouve, entre autres, László Gereblyés, Sándor Gergely et József Darvas. Les journaux du parti social-démocrate, Népszava (Voix du Peuple) et Szocializmus (Socialisme) — comme ils vivaient plus longtemps que les précédents — ont publié beaucoup plus d'articles sur la littérature hongroise de Tchécoslovaquie. L'étude analyse en détail les écrits parus dans ces deux journaux socialistes. Au cours de cette analyse, elle constate que les journaux socialistes ayant une capacité restreinte ont montré pourtant un intérêt digne d'attention pour la littérature hongroise de Tchécoslovaquie. Cet intérêt s'est concentré surtout sur des écrivains socialistes et bourgeois de gauche et il a retouché souvent le niveau artistique modeste.